© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

PEDAGOGIK FAOLIYATDA REFLEKSIV YONDASHUVNING O‘QITUVCHI KASBIY MAHORATINI RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI

Qo‘chqorov Jahongir Eshniyoz o‘g‘li
Sharof Rashidov tumani 2-son texnikumi, ishlab chiqarish ta’limi ustasi E-mail: jqochqorov140@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada pedagogik faoliyatda refleksiv yondashuvning mohiyati, uning o‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishdagi o‘rni va ta’lim sifatini oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Refleksiya pedagogning o‘z faoliyati, qabul qilgan qarorlari, qo‘llagan metodlari va erishilgan natijalarni tanqidiy tahlil qilish jarayoni sifatida talqin etiladi. Tadqiqotda refleksiv yondashuvning o‘zini o‘zi baholash, pedagogik muammolarni aniqlash, metodik faoliyatni takomillashtirish va uzluksiz kasbiy rivojlanish bilan bog‘liqligi yoritiladi. Shuningdek, darsdan keyingi tahlil, refleksiv kundalik, hamkasblar bilan tajriba almashish va o‘quvchilar fikr-mulohazalaridan foydalanish kabi usullarning pedagogik ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Maqola ilmiy adabiyotlarning nazariy tahliliga asoslanadi va refleksiv yondashuvni amaliyotga tatbiq etish bo‘yicha tavsiyalarni taklif qiladi.

Kalit so‘zlar: pedagogik refleksiya, refleksiv yondashuv, kasbiy mahorat, o‘qituvchi kompetensiyasi, o‘zini o‘zi baholash, pedagogik tahlil, uzluksiz kasbiy rivojlanish, ta’lim sifati.

ЗНАЧЕНИЕ РЕФЛЕКСИВНОГО ПОДХОДА В РАЗВИТИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА ПЕДАГОГА

Аннотация

В статье анализируются сущность рефлексивного подхода в педагогической деятельности, его роль в развитии профессионального мастерства преподавателя и возможности повышения качества образования. Рефлексия рассматривается как процесс критического анализа педагогом собственной деятельности, принятых решений, использованных методов и достигнутых результатов. Раскрывается взаимосвязь рефлексивного подхода с самооценкой, выявлением педагогических проблем, совершенствованием методической деятельности и непрерывным профессиональным развитием. Рассматривается педагогическое значение анализа проведённых занятий, ведения рефлексивного дневника, обмена опытом с коллегами и использования обратной связи обучающихся. Статья основана на теоретическом анализе научной литературы и содержит рекомендации по практическому применению рефлексивного подхода.

Ключевые слова: педагогическая рефлексия, рефлексивный подход, профессиональное мастерство, компетентность преподавателя, самооценка, педагогический анализ, непрерывное профессиональное развитие, качество образования.

THE ROLE OF THE REFLECTIVE APPROACH IN DEVELOPING TEACHERS’ PROFESSIONAL COMPETENCE

Abstract

This article examines the nature of the reflective approach in teaching, its role in developing teachers’ professional competence, and its potential contribution to educational quality. Reflection is understood as the critical examination of teaching practices, professional decisions, instructional methods, and learning outcomes. The article explores the relationship between reflection, self-

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

assessment, the identification of pedagogical challenges, methodological improvement, and continuous professional development. It also discusses the educational value of post-lesson analysis, reflective journals, peer collaboration, and feedback from learners. Based on a theoretical review of academic literature, the article proposes practical recommendations for incorporating reflective practices into teachers' professional activities.

Keywords: pedagogical reflection, reflective approach, professional competence, teacher development, self-assessment, pedagogical analysis, continuous professional development, educational quality.

1. Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy mahorati faqat fan mazmunini bilish yoki darsni tashkil etish qobiliyati bilan cheklanmaydi. Pedagogdan o'quvchilarning ehtiyojlarini anglash, ta'lim jarayonidagi muammolarni aniqlash, samarali metodlarni tanlash va o'z faoliyatini muntazam takomillashtirib borish talab etiladi. Bunday jarayonda refleksiv yondashuv muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Refleksiya o'qituvchiga o'z darsini tahlil qilish, belgilangan maqsad va erishilgan natijalarni taqqoslash, muvaffaqiyatli jihatlar hamda takomillashtirish talab etiladigan tomonlarni aniqlash imkonini beradi. Ushbu jarayon pedagogik tajribani shunchaki takrorlashdan farq qiladi: o'qituvchi o'z tajribasini anglaydi, uning sabablarini izohlaydi va keyingi faoliyati uchun asoslangan qarorlar ishlab chiqadi.

Refleksiv amaliyot nazariyasining rivojlanishida Donald Schönning mutaxassislarning amaliy faoliyat davomida va undan keyin fikrlashiga bag'ishlangan ishlari muhim o'rin tutadi [1]. John Dewey esa refleksiv fikrlashni e'tiqod yoki taxminlarni dalillar va mantiqiy asoslar yordamida faol, izchil ko'rib chiqish bilan bog'lagan [2]. Ushbu nazariy qarashlar pedagogik faoliyatni tahlil qilish va kasbiy rivojlanishni ilmiy asosda tashkil etish uchun metodologik zamin yaratadi.

Shu nuqtayi nazardan, refleksiv yondashuvning o'qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishdagi imkoniyatlarini o'rganish, uning amaliy shakllarini aniqlash va ta'lim jarayoniga tatbiq etish yo'llarini asoslash dolzarb ilmiy-pedagogik vazifa hisoblanadi.

2. Tadqiqotning maqsadi va vazifalari

Tadqiqotning maqsadi pedagogik faoliyatda refleksiv yondashuvning o'qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishdagi imkoniyatlarini nazariy jihatdan asoslash va uni ta'lim amaliyotida qo'llash bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari:

- pedagogik refleksiyaning mazmuni va nazariy asoslarini ochib berish;
- refleksiya va o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish;
- pedagogik faoliyatni tahlil qilish usullarini tizimlashtirish;
- refleksiv yondashuvni ishlab chiqarish ta'limi mashg'ulotlarida qo'llash imkoniyatlarini yoritish;
- o'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

3. Tadqiqot metodologiyasi

Maqola nazariy-tahliliy tadqiqot xarakteriga ega. Unda ilmiy adabiyotlarni o'rganish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish va pedagogik talqin metodlaridan foydalanildi. Metodologik asos sifatida John Deweyning refleksiv fikrlash haqidagi qarashlari hamda Donald Schönning refleksiv amaliyot nazariyasi olindi [1; 2].

Tadqiqot doirasida refleksiya o'qituvchining o'z pedagogik tajribasini anglash, faoliyat natijalarini tahlil qilish va keyingi qarorlarini takomillashtirish jarayoni sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada eksperimental tadqiqot o'tkazilgani yoki so'rovnoma natijalari olingani da'vo qilinmaydi.

4. Adabiyotlar tahlili

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

Pedagogik refleksiya masalasi ta’lim falsafasi, o‘qituvchilar tayyorlash metodikasi va kasbiy rivojlanish nazariyalarida muhim o‘rin egallaydi. John Dewey refleksiv fikrlashni shunchaki taassurot yoki fikr bildirish bilan tenglashtirmaydi. Uning yondashuvida fikrni dalillar asosida tekshirish, muammoning sabablarini aniqlash va xulosalarni mantiqiy asoslash muhim hisoblanadi [1].

Donald Schön refleksiv amaliyot tushunchasini rivojlantirib, mutaxassisning faoliyat davomida yuzaga kelgan vaziyatga javoban fikrlashi va faoliyatdan keyin o‘z qarorlarini tahlil qilishi o‘rtasidagi farqni yoritadi [2]. Ushbu qarashlarni pedagogik faoliyatga tatbiq etganda, o‘qituvchi dars jarayonida o‘quvchilarning tushunmagan jihatlarini payqashi va metodini o‘zgartirishi, mashg‘ulot tugagach esa qo‘llangan usulning natijasini tahlil qilishi mumkin.

Refleksiv yondashuvning ahamiyati shundaki, u o‘qituvchining tajribasini ongli kasbiy o‘rganish manbaiga aylantiradi. Biroq har qanday tajriba o‘z-o‘zidan kasbiy rivojlanishni kafolatlamaydi. Tajribani tahlil qilish, dalillar bilan solishtirish va undan keyingi faoliyat uchun asoslangan xulosa chiqarish zarur.

Mazkur nazariy qarashlar refleksiyani bir martalik mashq emas, balki muntazam takrorlanadigan kasbiy rivojlanish jarayoni sifatida ko‘rib chiqish imkonini beradi.

5. Natijalar va muhokama

5.1. Refleksiv yondashuvning o‘qituvchi kasbiy mahoratiga ta’siri

Refleksiv yondashuv o‘qituvchining o‘z pedagogik faoliyatini anglash, mavjud tajribasini tanqidiy baholash va kasbiy qarorlarini takomillashtirishga yo‘naltirilgan faoliyatidir. Uning asosiy xususiyati pedagogni faqat tayyor metodik tavsiyalarni bajaruvchi emas, balki o‘z faoliyatini tahlil qiluvchi va rivojlantiruvchi mutaxassis sifatida shakllantirishdan iborat.

Refleksiyaning kasbiy rivojlanishga ta’sirini quyidagi yo‘nalishlarda ko‘rish mumkin.

Birinchidan, metodik mahorat takomillashadi. O‘qituvchi darsda qo‘llagan metodlarining o‘quv maqsadiga qay darajada mos kelganini tahlil qiladi. Agar topshiriq o‘quvchilarning bilim darajasiga mos kelmasa yoki tushuntirish usuli kutilgan natijani bermasa, pedagog keyingi mashg‘ulot uchun boshqa yondashuvni tanlashi mumkin.

Ikkinchidan, pedagogik qarorlarning asoslanganligi ortadi. Refleksiv yondashuv o‘qituvchini muammoning tashqi belgilarigagina emas, balki uning sabablariga ham e’tibor qaratishga undaydi. Masalan, o‘quvchilarning topshiriqni bajara olmasligini faqat ularning tayyorgarligi pastligi bilan izohlash o‘rniga, topshiriq shartlari, ko‘rsatmalar va o‘qitish metodlarini ham tahlil qilish zarur.

Uchinchidan, o‘zini o‘zi baholash ko‘nikmasi rivojlanadi. O‘qituvchi o‘zining kuchli tomonlarini aniqlash bilan birga, rivojlantirish zarur bo‘lgan kompetensiyalarini ham belgilaydi. Bunday yondashuv kasbiy o‘sishni tasodifiy tajriba orttirishdan maqsadli rivojlanish jarayoniga aylantiradi.

To‘rtinchidan, pedagogik hamkorlik mustahkamlanadi. Hamkasblar bilan darslarni muhokama qilish, tajriba almashish va o‘zaro fikr-mulohaza berish o‘qituvchiga o‘z faoliyatiga boshqa nuqtayi nazardan qarash imkonini beradi. Carol Rodgers refleksiv fikrlashning muhim jihatlaridan biri sifatida muloqot va hamkorlik muhitini ham ko‘rsatadi [3].

Shu bilan birga, refleksiv yondashuvni qo‘llash avtomatik ravishda yuqori natijani kafolatlamaydi. Uning samarasi tahlilning muntazamligi, dalillarga asoslanganligi va aniqlangan muammolar bo‘yicha amaliy o‘zgarishlar amalga oshirilishiga bog‘liq.

5.2. Ishlab chiqarish ta’limida refleksiyaning o‘rni

Professional ta’lim muassasalarida ishlab chiqarish ta’limi ustasining faoliyati nazariy bilimlarni amaliy ko‘nikmalar bilan bog‘lash, ish jarayonini tushuntirish, xavfsiz mehnat odatlarini shakllantirish va o‘quvchilarning kasbiy tayyorgarligini kuzatish bilan tavsiflanadi. Shu sababli refleksiv yondashuv bunday mashg‘ulotlarda alohida amaliy ahamiyat kasb etadi.

Masalan, amaliy mashg‘ulot davomida bir guruh o‘quvchilar topshiriqni mustaqil bajarsa, boshqalari ustaning ko‘rsatmalariga qayta-qayta murojaat qilishi mumkin. Refleksiv tahlil orqali

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

pedagog bunga sabab bo‘lgan omillarni aniqlaydi: yo‘riqnomaning murakkabligi, topshiriq bosqichlarining yetarlicha tushuntirilmagani yoki ayrim o‘quvchilarga qo‘shimcha mashq zarurligi.

Bunday vaziyatda quyidagi savollar asosida tahlil o‘tkazish mumkin:

- Mashg‘ulotning maqsadi o‘quvchilarga aniq tushuntirildimi?
- Amaliy topshiriqni bajarish ketma-ketligi tushunarli bo‘ldimi?
- Qaysi bosqichda ko‘proq qiyinchilik yuzaga keldi?
- O‘quvchilarga berilgan yordam ularning mustaqil ishlashiga imkon yaratdimi?
- Keyingi mashg‘ulotda qanday metodik o‘zgarishlar zarur?

Bunday savollar o‘qituvchining e’tiborini faqat yakuniy natijaga emas, balki shu natijaga olib kelgan pedagogik jarayonga ham yo‘naltiradi. Natijada amaliy mashg‘ulotlarni rejalashtirish va tashkil etish yanada izchil tus olishi mumkin.

Bunda mehnat xavfsizligi qoidalariga rioya etilishi alohida tahlil qilinishi lozim. Refleksiya xavfsizlik talablarini o‘zgartirish uchun emas, balki ularning o‘quvchilar tomonidan to‘g‘ri tushunilishi va bajarilishini yaxshilash uchun xizmat qiladi.

5.3. Refleksiv yondashuvni amalga oshirish usullari

Refleksiv yondashuvni pedagogik amaliyotga tatbiq etish uchun murakkab texnik vositalar har doim ham talab qilinmaydi. Muhimi, o‘qituvchi o‘z faoliyatini muntazam va maqsadli tahlil qilish uchun aniq usullardan foydalanishidir.

Refleksiya usuli	Mazmuni	Kutiladigan pedagogik foyda
Refleksiv kundalik	Darsdan keyingi kuzatuv va xulosalarni yozib borish	Kasbiy o‘zgarishlarni kuzatish
Darsni tahlil qilish	Maqsad, metod va natijalarni taqqoslash	Metodik kamchiliklarni aniqlash
Hamkasblar bilan muhokama	O‘zaro kuzatuv va fikr almashish	Muqobil yondashuvlarni o‘rganish
O‘quvchilar fikr-mulohazasi	Tushunilgan va qiyin bo‘lgan jihatlarni aniqlash	Ta’lim oluvchilar ehtiyojlarini anglash
O‘zini o‘zi baholash	Kasbiy kuchli va rivojlantirilishi kerak bo‘lgan jihatlarni belgilash	Shaxsiy kasbiy rivojlanish rejasini tuzish

Refleksiv kundalikda faqat “dars yaxshi o‘tdi” yoki “o‘quvchilar faol bo‘lmadi” kabi umumiy jumlalar bilan cheklanmaslik kerak. Buning o‘rniga, kuzatilgan holat, uning ehtimoliy sababi, dalil va keyingi qadam qayd etilishi maqsadga muvofiq.

Masalan, o‘qituvchi ayrim o‘quvchilar amaliy topshiriqni bajarishda qiynalganini qayd etsa, keyingi darsda topshiriq bosqichlarini alohida namoyish etishni rejalashtirishi mumkin. Keyingi mashg‘ulotda ushbu o‘zgarishning natijasi yana tahlil qilinadi. Shu tariqa refleksiya uzluksiz takomillashtirish sikliga aylanadi.

5.4. Refleksiv yondashuvni rivojlantirish modeli

Nazariy manbalar tahlili asosida o‘qituvchining refleksiv faoliyatini tashkil etish uchun quyidagi model taklif etiladi.

1. Pedagogik maqsadni belgilash
Kutilayotgan ta’lim natijalarini aniqlash
2. Faoliyatni amalga oshirish
Dars yoki amaliy mashg‘ulotni tashkil etish
3. Dalillarni to‘plash
Kuzatuvlar, topshiriqlar va o‘quvchilar fikrini tahlil uchun yig‘ish
4. Refleksiv tahlil

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

Natijalar, muammolar va ularning sabablarini aniqlash
5. Takomillashtirish
Keyingi mashg‘ulot uchun asoslangan o‘zgarishlarni rejalashtirish
1-rasm. O‘qituvchi refleksiv faoliyatining taklif etilayotgan modeli.

Modelning muhim xususiyati shundaki, oxirgi bosqich yangi pedagogik maqsadlarni belgilashga asos bo‘ladi. Demak, refleksiv faoliyat bir martalik tahlil emas, balki muntazam davom etadigan kasbiy rivojlanish jarayonidir.

Mazkur model maqola muallifi tomonidan nazariy tahlil asosida taklif etilgan bo‘lib, uning samaradorligi alohida empirik tadqiqot orqali tekshirilishi lozim.

6. Amaliy tavsiyalar

Refleksiv yondashuvni ta’lim muassasasida izchil rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalar taklif etiladi:

1. Darsdan keyingi qisqa tahlilni yo‘lga qo‘yish. Har bir mashg‘ulotdan so‘ng pedagog maqsadga erishilganlik, yuzaga kelgan qiyinchiliklar va keyingi qadamlar haqida qaydlar olib borishi kerak.

2. Refleksiv kundalik yuritish. O‘qituvchi o‘z faoliyatidagi muhim kuzatuvlar, metodik qarorlar va keyingi mashg‘ulotlarda tekshiriladigan taxminlarni muntazam yozib borishi mumkin.

3. Hamkasblar bilan kasbiy muloqotni kuchaytirish. Darslarni o‘zaro kuzatish va konstruktiv fikr-mulohaza berish tajribani boyitishga xizmat qiladi.

4. O‘quvchilarning fikrini hisobga olish. O‘quvchilar qaysi mavzuni tushunganini, qaysi topshiriqlarda qiynalganini aniqlash keyingi darsni rejalashtirishga yordam beradi.

5. Refleksiya natijalarini aniq rejaga aylantirish. Tahlil davomida aniqlangan har bir muhim muammo bo‘yicha amalga oshiriladigan o‘zgarish va uni qayta baholash mezoni belgilanishi kerak.

6. Kasbiy rivojlanish rejasini tuzish. O‘qituvchi o‘zida rivojlantirilishi zarur bo‘lgan kompetensiyalarni aniqlab, ular bo‘yicha mustaqil o‘rganish va tajriba almashish tadbirlarini rejalashtirishi lozim.

Ushbu tavsiyalar refleksiyani faqat o‘z faoliyatidan qoniqish yoki norozilik bildirish darajasida qoldirmasdan, uni aniq dalillar va amaliy qarorlar bilan bog‘lashga yordam beradi.

7. Xulosa

O‘tkazilgan nazariy tahlil pedagogik refleksiya o‘qituvchining kasbiy mahoratini rivojlantirishga yo‘naltirilgan muhim yondashuv ekanini ko‘rsatadi. Refleksiya pedagogga o‘z faoliyatini anglash, qo‘llagan metodlarini baholash, yuzaga kelgan muammolar sabablarini aniqlash va keyingi mashg‘ulotlarni takomillashtirish imkonini beradi.

John Deweyning refleksiv fikrlash haqidagi qarashlari hamda Donald Schönning refleksiv amaliyot nazariyasi pedagogik tajribani ongli tahlil qilishning nazariy asoslarini shakllantiradi [1; 2]. Carol Rodgersning tahlili esa refleksiyani aniq mezonlar asosida tushunish va kasbiy faoliyatda tizimli ravishda qo‘llash zarurligini ko‘rsatadi [3].

Ishlab chiqarish ta’limi sharoitida refleksiv yondashuv amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish, o‘quvchilarning qiyinchiliklarini aniqlash, yo‘riqnomalarni takomillashtirish va kasbiy ko‘nikmalarni shakllantirish jarayonlarini tahlil qilishda foydali metodik vosita bo‘lishi mumkin.

Tadqiqot asosida quyidagi xulosalar shakllantirildi:

- refleksiya o‘qituvchining kasbiy tajribasini ongli ravishda tahlil qilishga xizmat qiladi;
- refleksiv tahlil dalillar, kuzatuvlar va asoslangan xulosalarga tayanishi lozim;
- refleksiv kundalik, dars tahlili, o‘zaro kuzatuv va o‘quvchilar fikr-mulohazasi uni amalga oshirishning amaliy vositalaridir;
- refleksiya natijalari keyingi pedagogik faoliyatdagi aniq o‘zgarishlar bilan yakunlanishi kerak;

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

- refleksiv yondashuvning ta’lim natijalariga ta’sirini baholash uchun kelgusida empirik tadqiqotlar o‘tkazish maqsadga muvofiq.

Umuman olganda, refleksiv yondashuv o‘qituvchining o‘z faoliyatini muntazam o‘rganishi va takomillashtirishiga imkon beradigan kasbiy rivojlanish mexanizmidir. Uning izchil qo‘llanilishi pedagogik qarorlarning sifatini oshirish va ta’lim jarayonini o‘quvchilar ehtiyojlariga moslashtirishga ko‘maklashishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dewey, J. (1933). How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process. Boston: D. C. Heath and Company.
2. Schön, D. A. (1983). The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. New York: Basic Books.
3. Rodgers, C. (2002). Defining reflection: Another look at John Dewey and reflective thinking. Teachers College Record, 104(4), 842–866. https://doi.org/10.1111/1467-9620.00181
4. Montoya Bravo, P. E., Nocetti De La Barra, A., & Muñoz Soto, M. C. (2026). Teacher professional development and its relationship with reflective practice and practical knowledge: A systematic literature review. Educación, 35(68), 79–104. https://doi.org/10.18800/educacion.202601.A004
5. Farrell, T. S. C. (2015). Promoting Teacher Reflection in Second Language Education: A Framework for TESOL Professionals. New York: Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315773970